

Kerstfeest
25 december 2021

Vredeswoord dat in ons midden woont

Dorpskerk - Blaricum

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Inleiding

Gods Woord wordt tastbaar wordt voor mensen in Jezus van Nazareth en de wijze waarop hij is gaan staan in de messiaanse belofte heeft sporen getrokken in ruimte en tijd, waarin ook wij nu nog kunnen gaan. Dit is goed beschouwd een mysterie. Godsbesef vraagt om concrete vormgeving in liefdedaden en gastvrijheid. In het Johannesevangelie geen stal maar een mensenlichaam, de landingsplaats voor Gods neerdalende vrede. Ons wezen, onze ziel, is onlosmakelijk verbonden met het goddelijke, ja is geschapen als afbeelding van dat goddelijke, *imago dei*. Zo komen de wonderen de wereld in.

Schriftlezing Oude Testament: Jesaja 52, 7-10

Schriftlezing Brieven: Hebrreeën 1, 1-12

Schriftlezing Evangelie: Johannes 1, 1-14

Prediking

Gemeente van Christus,

in mijn eerste gemeente bevond zich tussen de kerk en een geïmproviseerde pastorie een slagerswinkel. De slager was een hartelijke man en een brave ziel, maar geen groot kerkganger. Sterker nog, hij kwam één keer per jaar naar de kerk, op Kerstochtend. In de weken voorafgaande aan het Kerstfeest werkten hij en zijn vrouw verschrikkelijk hard. Het hele dorp moest met vlees worden bediend. Op die Kerstochtend preekte ik over Johannes 1. Na de Kerstdienst vroeg ik de slager hoe het ermee was. ‘Goed dominee,’ zei de zichtbaar vermoeide slager, maar hij was ook een beetje teleurgesteld. Hij had de herders en de engelen van de Kerstnacht gemist en sprak met wanhoop in zijn stem: ‘nu is het Woord óók al vlees geworden!’

Maar Johannes kan met het Kerstfeest moeilijk worden gemist. Na de vertelling van Lucas van gisteravond is het vanmorgen tijd voor de theologie van Kerst. Johannes, dat is de adelaar. Met een geweldige hemelhoge vlucht opent de vierde evangelist zijn evangelie. De magnifieke proloog op het Johannesevangelie, het is het hele evangelie in enkele magistrale krachtige zinnen. Geen kerstverhaal, geen narratief over gebeurtenissen te Bethlehem, maar een tijdloos verstild scheppingsverhaal, een hernemen van Genesis zelf, een actualisering die zijn weerga niet kent. Nog vóór het opgaan van de zon en de maan zei God: ‘laat er licht zijn,’ en er was licht.¹ En in dat licht zag God zelf het leven als het werk dat zijn hand nooit los zou laten. Johannes schrijft veelbetekenend: ‘Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet in haar macht gekregen.’² Er woont waarachtig een vredeswoord in ons midden. laten wij ons erop afstemmen om het te verstaan met onze ziel.

Iemand heeft eens gezegd: We staan in Johannes 1 op heilige grond.³ Ik moet aan de schepping denken en aan Mozes bij de braambos aan de vooravond van de uittocht uit Egypte. Daar begint het scheppingsverhaal van Israël als volk van God. Schepping ervaren, beleven dat je dagen je als scheppingswonderen gegeven worden, dat is leven vanuit geschenken van God als betekenismomenten. Dat te leren verstaan kan niet anders dan dwars door jezelf heengaan. Er staan waarachtig wonderlijke dingen te gebeuren. Kerkvader Augustinus spreekt in zijn beroemde boek *De Stad van God*, geschreven naar aanleiding van de val van Rome, over de eerste vijf verzen van het Johannesevangelie met grote eerbied als scheppingswoorden die het verdienen in gouden letters te worden afgebeeld in iedere kerk ter wereld.⁴

---

¹ Genesis 1,3.

² Johannes 1,5.

³ Brunner, F.D., *The Gospel of John, A Commentary*, 2014.

⁴ Augustinus, *Stad van God*, boek X,30 (Loeb, III, 392).

Ieder evangelie biedt weer een eigen ingang in de betekenis van Jezus Christus voor mensen die in deze harde wereld in God willen blijven geloven. Kun je bij Marcus misschien spreken van een Jezus uit Nazareth, een timmermanszoon die het Christusgeheim als een geheim in zich meedraagt wat in toenemende mate aan het licht komt, bij Johannes is het echt andersom.⁵ Deze Christus in het Johannesevangelie wordt Jezus. De Zoon van God laat zich kleinmaken in de tijd. Het heilige laat zich in mensentaal benoemen. Het Godswoord raakt broos belichaamd en het slaat zijn tent op aarde op, dat staat er letterlijk, het Woord ‘tabernakelt’ (is dat een werkwoord?), het gaat wonen bij de mensen. Christus is een scheppingswoord en wordt een vredeswoord dat bij ons mensen wil wonen. Communicatie is een Gods Geschenk dat in staat stelt tot betekenis. Deze Jezus is de nieuwe Jozua die het door God beloofde land voor zijn volk verkent, veelbetekenend!

Bij de aanvang van het Johannesevangelie is het dus geen stal waar wij als lezers worden verwelkomd, maar we worden getroffen door een Woord dat een lichaam krijgt, dat tastbaar wordt, een landingsplaats voor Gods neerdalende vrede. Er wordt ons iets ongehoords gezegd. Dat is moeilijk te verstaan als wij alleen maar blijven luisteren zoals wij het al eeuwen gewend zijn. Maar voor wie zich ervoor openstelt klinkt in die hemelse frequentie een taal bestemd om het hart te raken. Ons wezen, onze ziel, is onlosmakelijk verbonden met het goddelijke, ja is geschapen als afbeelding van dat goddelijke, *imago dei*, wordt dagelijks opnieuw naar Gods beeld herschapen. Zo komen de wonderen de wereld in.

In Genesis 1,26 lezen we:

God zei: ‘Laten Wij mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op Ons lijken...’⁶

Dit geheim wordt toegankelijk gemaakt door Jezus. In de Hebreënbrief wordt het voor de vroege kerk zo uitgelegd:

[Gods Zoon] straalt Gods luister uit,
Hij is zijn evenbeeld,
met zijn machtig woord draagt Hij alles wat bestaat.⁷

In Jezus wordt ons getoond dat de mens zelf mag worden gezien als een afbeelding van iets goddelijks in het aardse. Je kunt hierin een opdracht lezen om zelf ook creatief te zijn. Jij bent een scheppertje naast God. Maar lang niet iedereen heeft dit zo willen of kunnen verstaan. Reeds in het Jodendom, in de vroege kerk, in de Byzantijnse kerk, in de islam en in het protestantisme, kennen we vormen van iconoclasme en beeldenstorm. Degenen die beelden verwierpen, waren bang voor het klein maken van het goddelijke. Zij hielden zich vast aan een strenge opvatting van het beeldverbod uit de Tien Geboden:

Maak geen godenbeelden, geen enkele afbeelding van iets dat in de hemel hierboven is of van iets beneden op aarde of in het water onder de aarde. Kniel er niet voor neer en vereer ze niet, want Ik, de Heer, uw God, duld geen ontrouw.⁸

---

⁵ Vgl. Barnard, W., *Stille omgang. Notities in het dagelijks verkeer met de Schriften*, Brasschaat 1992, 1145.

⁶ Genesis 1,26.

⁷ Hebreëën 1,3.

⁸ Exodus 20, 4-5a.

Een strenge interpretatie hiervan gaat ver. Veel moslims vinden een foto van hun eigen kind aan de muur al godslasterlijk. Toen ik eens naar een leuke activiteit zonder taalbarrière zocht voor een ontmoeting tussen leden van een moskee in de wijk en onze kerk in Hilversum, dacht ik aan boetseren. Maar de imam wees deze suggestie streng van de hand met het argument 'Gij zult geen beelden maken'. In geen enkele moskee als zodanig gebouwd, tref je afbeeldingen aan van mensen of dieren. Talloze mozaïeken in het Midden Oosten zijn in de loop van de tijd verwoest door moslims, dan wel strenge christenen. Fresco's werden overgeschilderd. In ons eigen land, en ongetwijfeld in deze kerk, werden in de tweede helft van de 16^e eeuw tijdens de Reformatie de beelden verwijderd. Jullie weten, de belangrijkste kunstenaar in de protestantse kerk, is de stukadoor.

De hele ontwikkeling van beeldende kunst is pas mogelijk geworden doordat keizerin Theodora II van Byzantium in 843 na Chr. een einde maakte aan het iconoclasme door de waarde van iconen blijvend vast te stellen en de verering van bijbelse figuren en heiligen middels iconen als vensters op de hemel en verblijfplaats van Gods genade toe te staan (*dulia* en *proskynis timitiki*). De aanbedding van iconen (*latreia*) werd verboden. Aanbedding kwam alleen God zelf toe. Een belangrijk doorslaggevend argument werd gevonden in Johannes 1:

Het Woord is mens geworden en heeft in ons midden gewoond, vol van genade en waarheid, en wij hebben zijn grootheid gezien, de grootheid van de enige Zoon van de Vader.⁹

Dit is iets wat in de Orthodoxie gevierd wordt, tot op de dag van vandaag. Vanuit de iconografie is in de late middeleeuwen en tijdens de renaissance de vroegmoderne beeldende kunst ontstaan. Statische verbeeldingen aan strenge regels gebonden, gingen het verhaal van God en in toenemende mate van mensen vertellen. Hoe houden wij die verhalen bij elkaar?

Wij mogen in al onze onvolkomenheid, vandaag het heilige eerbiedig, maar ook vrijmoedig verbeelden als wij op zoek zijn naar taal en naar verstaanbare tekenen die mensen aanspreken. Dus de sprookjesachtige sfeer waarin mensen Kerstfeest graag beleven, komt niet uit de lucht vallen. Of juist wel? We doen er goed aan om niet, in onze ijver het geloof van valse romantiek te ontdoen, de wonderachtige aankleding van de geboorte van Christus te willen ontluisteren. Bewust schetst daarom ook Lucas, die niet voor niets als de patroon van de schilders wordt gezien, een hemel vol engelen boven een veld vol herders. De wonderen zijn de wereld niet uit, we leren het om ze opnieuw te zien, met Kerstfeest. Maar het gaat ten diepste over het leren leven met geloofsvertrouwen.

De vroeg symbolistische Engelse schilder William Blake (1757-1827) brengt de vier evangelisten bij elkaar in zijn mystiek. William Blake maakte begin 19e eeuw een serie afbeeldingen bij het kerstverhaal. Hij deed dat op basis van het gedicht over de morgen van de geboorte van Christus, *On the Morning of Christ's Nativity*, van John Milton uit 1629 (gepubliceerd 1645). De stal van Bethlehem was daarbij voor William Blake een essentieel symbool. In bijna iedere afbeelding die hij maakte van het geboorteverhaal komt die stal voor, in de vorm van een vijfhoek met de punt naar boven. Het was voor hem de context van het leven op aarde. We krijgen als het waren een doorsnee van de vorm waarin het leven een kader vindt. Voor Blake vertegenwoordigde de vorm van de stal onze lichamelijke, aan de aarde gebonden, de landingsplaats voor Gods neerdalende vrede, terwijl ons wezen, onze ziel,

---

⁹ Een tweede aangehaalde tekst was: '...want ieder die uit God geboren is, overwint de wereld. En de overwinning op de wereld hebben wij behaald met ons geloof.' 1 Johannes 5,4.

onlosmakelijk verbonden is met het goddelijke, ja is geschapen als afbeelding van dat goddelijke.

De engel van de vrede komt van boven en breekt boven het dak van de stal door de hemelse sferen heen en verdrijft de wolken met een mirte tak als toverstok. De Natuur beneden liggend bij de stal van geborgenheid en vrede. Zij bedekt haar naaktheid met een zuivere witte sluier van sneeuw en zij brengt hulde aan haar pasgeboren Heer. Het is een mystiek en inspirerend beeld. Zo komen de wonderen de wereld in. Er is een onvoorstelbaar kostbaar vredeswoord van God, dat, schijnbaar heel gewoon, in ons midden woont.
Amen.

Uitzending en zegen

U hier in de kerk, u thuis of waar u ook bent,
vergeet het niet gezegende mensen te zijn.

Hoe uw persoonlijke omstandigheden ook zijn,
aan mensen is een levend vredeswoord geschonken bestemd verstaanbare taal te zijn, als het gaat om ons welzijn als geliefde kinderen van God. Zo en niet anders, mogen wij kijken naar elkaar, in lief en leed, zonder ophouden.

De Heer zegene u en behoede u;
de Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig;
de Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.

Afbeelding: *The Descent of Peace*, ca. 1809, in de serie *On the Morning of Christ's Nativity* bij het werk van John Milton, William Blake, 1803–1817.

